

**Uchwała Rady Młodych Naukowców nr VI/12
z dnia 20 sierpnia 2018 r.**

dotycząca autorskiego projektu Rady Młodych Naukowców pt. „Powrót młodych”

Działając na podstawie § 3 pkt 1 i 2 Zarządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie powołania zespołu doradczego – Rady Młodych Naukowców (Dz. Urz. MNiSW poz. 9) w zw. z art. 52 ust. 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (Dz.U. z 2018 r. poz. 87 t.j.) Rada Młodych Naukowców uchwała, co następuje:

§ 1

1. **Trzy polskie instytucje: Narodowe Centrum Nauki, Fundacja na rzecz Nauki Polskiej i nowo utworzona Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, wspierają finansowanie grantów badawczych dla polskich naukowców chcących powrócić do Polski po dłuższych stażach zagranicznych realizowanych w ramach studiów magisterskich, doktoranckich, bądź projektów typu post-doc. Jednak pomimo tej oferty grantowej coraz więcej polskich młodych naukowców nie decyduje się na powrót do Polski i po zakończeniu stażu pozostają zagranicą. Prowadzi to do odpływu najzdolniejszych absolwentów polskich uczelni za granicę.** Ostatnie obszerne badania skupiające się na ocenie zjawiska mobilności polskich młodych naukowców, a także powodach pozostawania zagranicą zostały przeprowadzone 10 lat temu. **Brakuje, więc oceny skali obecnej mobilności młodych naukowców ze szczególnym uwzględnieniem „mobilności powrotowej”, która jest niezbędnym elementem staży zagranicznych, ponieważ pozwala w pełni wykorzystać nabyte umiejętności oraz siatkę kontaktów nawiązanych podczas pobytu w innej jednostce badawczej, co w dalszej perspektywie może skutkować nawiązaniem współpracy międzynarodowej i tworzeniem konsorcjów naukowych np. w grantach europejskich.**
2. Rada Młodych Naukowców, dostrzega wagę problemu oraz konieczność zbadania i wyjaśnienia dlaczego młodzi polscy uczeni tak często decydują się realizować swoje

badania i rozwijać karierę naukową poza granicami Polski. Uważamy, że **należy także określić przeszkody jakie na swojej drodze napotykają młodzi naukowcy chcący wrócić do Polski i jak dotrzeć do osób, które nie podjęły jeszcze próby powrotu.**

3. Na podstawie dostępnej literatury **można sformułować następujące hipotezy** odnoszące się do przedstawionego problemu: 1) **Młodzi naukowcy chcą wracać do Polski, ale spotyka ich wiele barier na drodze powrotu.** 2) Polskie uczelnie nie są atrakcyjne pod względem infrastruktury oraz zarobków dla najlepszych z młodych naukowców prowadzących badania za granicą. 3) **Powrót młodych naukowców do Polski jest częściej związany z aspektami rodzinnymi niż naukowymi.** 4) Polscy naukowcy wyjeżdżają głównie do jednostek, cieszących się dużą renomą wśród międzynarodowych grup naukowych, gdzie mogą szybciej rozwijać się zawodowo.
4. Dlatego **Rada Młodych Naukowców proponuje przeprowadzenie wszechstronnych i wielowątkowych badań w projekcie pt. „Powrót młodych”** dotyczącym mobilności polskich młodych naukowców ze szczególnym uwzględnieniem „mobilności powrotowej”. **Celami proponowanego projektu są: ocena skali zjawiska mobilności i (braku) mobilności powrotowej, zdiagnozowanie barier, które na drodze mobilności powrotowej napotykają młodzi naukowcy a także sformułowanie propozycji w jaki sposób uniknąć, zapobiec czy usunąć zdiagnozowane przeszkody.**
5. **Proponowane badania zostaną przeprowadzone w formie oceny ilościowo-jakościowej skali mobilności powrotowej.** Część ilościowa badań zostanie przeprowadzona w oparciu o ogólnie dostępne polskie i zagraniczne bazy danych (m.in. Higher Education Statistics Agency, Wielka Brytania; Statistisches Bundesamt, Niemcy; National Science Foundation, Stany Zjednoczone; Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego; Ośrodka Przetwarzania Informacji, OPI; Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE). Natomiast w celu jakościowego poznania zagadnienia mobilności powrotowej młodych naukowców, zostaną przeprowadzone sondaże w formie ankiet, wywiady a także panele dyskusyjne z wybranymi młodymi naukowcami i przedstawicielami środowiska.
6. Rada Młodych Naukowców jest także zdania, iż **zapropionowane w projekcie „Powrót młodych” badania mogłyby wesprzeć polskie instytucje tworzące konkursy na projekty badawcze** adresowane właśnie do młodych polskich naukowców

przebywających aktualnie poza granicami państwa. **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**, ponieważ najczęściej strumień finansowania w przedmiotowych konkursach ma swoje źródło właśnie w MNiSW, które jednocześnie finansuje kształcenie polskich absolwentów uczelni. Jako potencjalnego beneficjenta spodziewanych w projekcie ustaleń należy również wskazać **Departament Współpracy Międzynarodowej MNiSW**, który wspiera współpracę między polskimi i zagranicznymi uczelniami. Naturalnie korzyści z projektu czerpać będą także same **polskie uczelnie**, ponieważ umożliwi on im przygotowanie lepszej i atrakcyjniejszej oferty rozwoju kariery dedykowanej młodym naukowcom jak i osobom rozpoczynającym swoją karierę naukową. Dlatego **wyniki planowanego projektu mogłyby pomóc w zahamowaniu odpływu najzdolniejszych studentów za granicę.**

§ 2

W celu opracowania propozycji rozwiązań wspierających rozwój kariery młodych naukowców w Polsce **Rada Młodych Naukowców prezentuje plan projektu badawczego pt. „Powrót Młodych”** w Załączniku nr 1 niniejszej uchwały.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Młodych Naukowców



dr Piotr Wojtulek

Załącznik nr 1

do Uchwały Rady Młodych Naukowców nr VI/12 z dnia 20 sierpnia 2018 r. dotyczącej autorskiego projektu Rady Młodych Naukowców pt. „Powrót młodych”

Projekt „Powrót młodych”

I. Cel projektu

Absolwenci polskich uczelni i młodzi polscy naukowcy mają obecnie coraz więcej możliwości kontynuacji kształcenia w szkołach doktorskich lub prowadzenia prac badawczych poza granicami Polski. Jest to możliwe dzięki programom typu Erasmus+ lub aplikowaniu na dłuższe staże podoktorskie typu post-doc (zwykle od 12 do 36 miesięcy) oferowane w projektach naukowych na wiodących zagranicznych uczelniach. Jest to bardzo potrzebna forma zdobywania nowych kwalifikacji i doświadczenia naukowego, powszechnie wykorzystywana na świecie.

Dla podniesienia jakości polskiej nauki dobrze by było, aby te nowo zdobyte umiejętności młodzi doktorzy bądź osoby po odbyciu stażu typu post-doc mogli przywozić do Polski i przekazywać wiedzę studentom i doktorantom w kraju. „Mobilność powrotowa” jest bowiem bardzo istotnym elementem każdego stażu zagranicznego, ponieważ pozwala w pełni wykorzystać nabyte umiejętności oraz siatkę kontaktów zdobytych podczas pobytu w innej jednostce badawczej i przełożyć je na nawiązywanie współpracy międzynarodowej i tworzenie konsorcjów naukowych. Jednak bardzo często młodzi naukowcy po odbyciu stażu nie decydują się na powrót do ojczyzny. W ten sposób polskie uczelnie tracą najbardziej wyróżniających się i ambitnych absolwentów i potencjalnych wybitnych naukowców, którzy mogliby w Polsce budować swoje zespoły badawcze.

Dodatkowo, pomimo dostępności kilku typów konkursów wspierających powroty do Polski młodych naukowców (HOMING – Fundacja na rzecz Nauki Polskiej, Polskie Powroty – Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, POLONEZ – Narodowe Centrum Nauki), zainteresowanie tymi konkursami nie spełnia oczekiwań instytucji za nie odpowiedzialnych. Kolejne edycje HOMING przyciągają około 40 wnioskodawców, natomiast pierwszy program Polskich Powrotów zainteresował 108 osób. Tylko w konkursie POLONEZ aplikuje ponad 300

osób rocznie, ale ten program jest także kierowany do zagranicznych naukowców a nie tylko Polaków pracujących poza krajem.

Ostatnie obszerne badania mające na celu określenie stanu mobilności wyłącznie młodych polskich naukowców i wskazanie powodów ich powrotów do Polski bądź pozostania za granicą, przeprowadziła Fundacja na rzecz Nauki Polskiej. Badania oraz raport zostały przygotowane dla FNP przez Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych między grudniem 2007 roku a sierpniem 2008 roku. Częściowo opierały się one na analizie samej skali zjawiska migracji młodych naukowców przy wykorzystaniu analizy ogólnodostępnych bądź zamawianych danych statystycznych. Przeprowadzono także badanie ankietowe uzyskując 90 odpowiedzi od młodych polskich naukowców przebywających za granicą, aby poznać ich motywację do wyjazdu zagranicznego i dalsze plany naukowe. Nowsze badania powrotów polskich naukowców opublikowano w 2015 roku jako wynik analiz przeprowadzonych przez zespół badaczy z Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2014 roku na podstawie 134 ankiet. Jednak ten projekt zrealizowany na UJ nie skupiał się wyłącznie na młodych naukowcach.

Ponieważ od badań przeprowadzonych na zlecenie FNP minęło już 10 lat, a badania sprzed 4 lat nie skupiały się wyłącznie na młodych naukowcach, a jak wspomniano wcześniej mobilność polskich absolwentów i młodych naukowców jest coraz łatwiejsza, niezbędne jest ponowne zbadanie zjawiska mobilności młodych naukowców, szczególnie „mobilności powrotowej” i poznanie ich obecnej sytuacji, planów, motywacji i przeszkód na drodze prowadzenia dalszych badań naukowych w Polsce.

Dlatego głównym celem projektu jest diagnoza i opisanie przeszkód, które stoją na drodze młodych uczonych, rozważających powrót do Polski po dłuższych studiach/stażach zagranicznych (co najmniej 12 miesięcy poza Polską). Dotyczyłoby to zarówno osób, które podjęły próbę powrotu bądź wróciły, ale spotkały się z problemami w realizacji tego planu zawodowego, jak i osób, które całkowicie zrezygnowały z powrotu do Polski. Dodatkowo włączone zostaną do badań osoby, które właśnie szykują się do co najmniej 12-miesięcznego zagranicznego stażu badawczego.

Drugim celem badawczym projektu jest ocena zjawiska braku mobilności powrotowej i jego przyczyn. Stanowi to naszym zdaniem dopełnienie podstawowego celu badawczego, a przede wszystkim pozwoli na planowanie przyszłych działań programowych gremiów naukowych, które formułują programy grantowe kierowane do młodych naukowców

realizujących się poza granicami państwa polskiego, w sposób umożliwiający eliminowanie tych przyczyn. Ponadto, projekt obejmie nie tylko opisanie samych problemów związanych z powrotem młodych naukowców, ale także wskazanie możliwych rozwiązań zdiagnozowanych przeszkód. W ten sposób powstanie najbardziej aktualna analiza sytuacji młodych polskich naukowców przebywających za granicą i rekomendacja dla instytucji kierujących swoją ofertą do nich.

W wymiarze ilościowym w badaniu istotne będzie oszacowanie skali faktycznych wyjazdów naukowych młodych uczonych, natomiast w wymiarze jakościowym – identyfikacja mechanizmów sprzyjających powrotom młodych naukowców, a także je utrudniających. Realizacja tegoż projektu pozwoli na dostarczenie dokładnych i rzetelnych informacji, które będą bodźcem do namysłu i rozważań, tak aby debata publiczna o nauce mogła się opierać na dobrych przesłankach o mobilności powrotowej młodych naukowców.

II. Znaczenie projektu

Postęp w nauce wymaga przekraczania granic. Granic poszczególnych instytutów, dziedzin czy państw. Dlatego na mobilność naukowców, zwłaszcza tych młodych, współcześnie kładzie się na całym świecie tak duży nacisk. Czynniki, które wzmagają wśród naukowców chęć wyemigrowania, to przede wszystkim perspektywa wyższych zarobków, perspektywa poprawy standardu życia oraz rozwój osobisty lub zawodowy, czyli czynniki typu *pull* (elementy przyciągające do danego kraju). Dostępna literatura zwraca uwagę, iż inne kraje zapewniają korzystniejsze warunki rozwoju zawodowego młodym naukowcom z dziedziny medycyny, zachęcając do pozostania poza granicami Polski. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku nauk przyrodniczych i społecznych. Większość naukowców odnosi widoczne korzyści związane z emigracją. Należą do nich lepszy dostęp do aparatury badawczej oraz możliwości zdobycia doświadczenia i realizacji interesujących projektów badawczych. Warto zaznaczyć, iż wyjątek stanowią tu przedstawiciele nauk humanistycznych, zwłaszcza osoby, które zajmują się badaniami polskiej literatury i kultury. Dla nich sytuacja zawodowa jest zdecydowanie bardziej korzystna, gdy pozostają w Polsce.

Jak wynika z raportu przygotowanego przez CEED Institute, think-tanku założonego przez Jana Kulczyka, z Polski wyjechało już 1,8 mln rodaków do pracy na terenie krajów tzw. starej Unii. W tym gronie, znaczny procent obejmuje młodych naukowców, którzy szukali opcji

rozwoju kariery zawodowej na uczelniach, w firmach i różnych instytutach zachodniej Europy (9 %). Z kolei badania przeprowadzone w ramach Forum Ekonomicznego na London School of Economics wykazały, że około 70 proc. młodych Polaków, którzy studiują lub pracują naukowo w Wielkiej Brytanii, myśli o powrocie do kraju, ale jak wskazuje raport, nie mają do czego wracać.

Na podstawie studium literaturowego można stwierdzić, że do najważniejszych barier, stojących na przeszkodzie powrotu młodych naukowców do Polski, zalicza się m.in. brak dostępu do aktualnych ofert pracy dla naukowców. Nie ma jednego miejsca, gdzie byłyby one zbierane. Na stronach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie ma wszystkich ofert, więc w poszukiwaniu trzeba przeglądać strony poszczególnych instytucji. Niewątpliwie należałoby przyjrzeć się bliżej temu problemowi i zastosować działania naprawcze. Dodatkowymi czynnikami są: niskie zarobki, brak możliwości prowadzenia badań na dotychczasowym poziomie, przyzwyczajenie do dotychczasowego miejsca zamieszkania, gorsze warunki edukacji dzieci oraz pracy współmałżonka.

Wydaje się, że pomimo ogólnej poprawy sytuacji polskiej nauki, powody pozostawiania polskich naukowców za granicą wciąż są podobne. W debacie publicznej zwraca się uwagę na szereg czynników utrudniających powrót. Wśród nich wymienia się skomplikowane procesy rekrutacji na stanowiska naukowe, obawę przed osobami „z zewnątrz”, a niekiedy brak dostępu do aktualnych ofert pracy. Powodów takich jest znacznie więcej, ale nie są one najwyraźniej dostrzegane, gdyż w zakresie powrotów młodych naukowców nie zmienia się zbyt wiele od lat. A szkoda, gdyż powrót młodych naukowców po uzyskaniu dyplomów lub odbyciu stażów zagranicznych jest bardzo korzystny dla rozwoju polskiej nauki. Wynika to z faktu, iż osoby wracające z takich dłuższych pobytów zagranicznych mają podniesione kwalifikacje naukowe, a także większą sieć kontaktów. Doświadczenie z uczelni zagranicznych będzie przez młodych naukowców wykorzystywane w dydaktyce i badaniach naukowych, co przełoży się na poziom kształcenia studentów i większe możliwości pozyskiwania finansowania na prace badawcze. Natomiast kontakty zagraniczne mogą wpłynąć na zwiększenie umiędzynarodowienia polskich uczelni przez zwiększenie zainteresowania stażami naukowymi i studenckimi w Polsce, a także prowadzenia wspólnych projektów naukowych oraz zakładania konsorcjów badawczych w celu aplikowania o granty europejskie.

W ramach planowanego projektu zostaną zdiagnozowane problemy, jakie na ścieżce swojej kariery naukowej napotyka młodzieńcy naukowcy, chcący powrócić do Polski po dłuższych pobytach zagranicznych, a także wskazane zostaną możliwe rozwiązania tych problemów.

W związku z powyższym, planowana diagnoza przeprowadzona w projekcie oraz wskazanie możliwych rozwiązań przedstawionych problemów mogłyby wesprzeć polskie instytucje tworzące konkursy na projekty badawcze właśnie dla młodych polskich naukowców przebywających obecnie za granicami państwa. Dotyczyłoby to wówczas Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Fundacji na rzecz Nauki Polskiej oraz Narodowego Centrum Nauki. Jednak, ponieważ środki na te konkursy są w większości przekazywane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które jednocześnie finansuje kształcenie polskich absolwentów uczelni, diagnoza mogłaby powstrzymać odpływ najzdolniejszych studentów za granicę. Należy wskazać również Departament Współpracy Międzynarodowej MNiSW, który wspiera współpracę między polskimi i zagranicznymi uczelniami, ale nie kosztem utraty wyróżniających się jednostek. Naturalnie skorzystają także same polskie uczelnie, w lepszym przygotowaniu i dotarciu ze swoją ofertą do młodych naukowców, przebywających obecnie za granicą. Pozwoli to także uczelniom na lepsze przygotowanie się na przyjazd młodych naukowców ze staży zagranicznych, tworząc zaplecze informacyjne dla takich osób.

III. Koncepcja i plan badań

Przed zaplanowaniem planu badań dokonano przeglądu literatury w zakresie mobilności polskich młodych naukowców za granicę Państwa. Na podstawie analizy literatury, a także informacji o wynikach badań mobilności naukowców prowadzonych w innych krajach sformułowano kilka następujących hipotez badawczych:

1. Młodzi naukowcy chcą wracać do Polski, ale spotyka ich wiele barier na drodze powrotu.
2. Polskie uczelnie nie są atrakcyjne pod względem infrastruktury oraz zarobków dla najlepszych z młodych naukowców prowadzących badania za granicą.
3. Powrót młodych naukowców do Polski jest częściej związany z aspektami rodzinnymi niż naukowymi.

4. Polscy naukowcy wyjeżdżają głównie do jednostek, cieszących się dużą renomą wśród międzynarodowych grup naukowych, gdzie mogą szybciej rozwijać się zawodowo.

W czasie realizacji badania należy skupić się nie tylko na weryfikacji przedstawionych hipotez badawczych, ale przede wszystkim na zgromadzeniu jak najobszerniejszego materiału badawczego, który pozwoliłby lepiej poznać opisywane zjawisko i rządzące nim reguły a także umożliwiłyby zaproponowanie rekomendacji odpowiednich działań, które z jednej strony nie ograniczałyby chęci wyjazdu młodych polskich naukowców za granicę aby poszerzać swoją wiedzę i kwalifikacje, zaś z drugiej pozwoliłyby im wiązać przyszłość swojej kariery naukowej z Polską.

Punktem wyjścia dla planowanej w tym projekcie diagnozy problemów stojących na drodze do powrotu młodych polskich naukowców z dłuższych staży zagranicznych powinna stać się ogólna charakterystyka młodych naukowców oraz skala samego zjawiska mobilności młodych. W tym celu można skorzystać ze sposobu pozyskiwania danych przez Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych w ich badaniach dla FNP z 2008 roku. Oparli oni swoje analizy na zagranicznych źródłach: ogólnodostępnych z Eurostat oraz zamówionych danych z Higher Education Statistics Agency – Wielka Brytania, Statistisches Bundesamt – Niemcy, National Science Foundation – Stany Zjednoczone; a także polskich danych z Głównego Urzędu Statystycznego, informacji uzyskanych z MNiSW, Ośrodka Przetwarzania Informacji (OPI), oraz wyników badania Careers of Doctorate Holders CDH, z Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE. Taka koncepcja zapewnia uzyskanie możliwie szerokiego zbioru informacji.

Kolejna część analizy powinna skupiać się na badaniach specyfiki długoterminowych wyjazdów zagranicznych polskich naukowców. Tu należałoby zainteresować się przyczynami mobilności, oceną pracy naukowej za granicą i bodźcami wpływającymi na decyzje o powrocie do kraju lub o kontynuacji kariery naukowej za granicą. Poza samym scharakteryzowaniem młodego polskiego naukowca przebywającego za granicą, niezbędne jest zdobycie informacji na temat dalszych planów naukowych, kraju ich realizacji, prób (udanych bądź nie) powrotu do Polski i problemów jakie napotkali ci z młodych naukowców, którzy starają się o kontynuację badań w Polsce lub już je tu po powrocie prowadzą.

Kolejnym punktem badań będzie przeprowadzenie analizy ilościowej. Ta część badań zostanie przeprowadzona w oparciu o ankiety rozsyłane do młodych naukowców, zaś sama

ankietyzacja powinna przebiegać kilkutorowo będąc kierowana do osób, które: 1) obecnie, po pobycie zagranicznym, prowadzą swoje badania lub wykładają w Polsce, 2) są młodymi naukowcami przebywającymi za granicą, 3) są młodymi polskimi naukowcami, którzy właśnie zdecydowali się na staż zagraniczny (co najmniej 12 miesięcy).

Pierwsza grupa obejmowałaby osoby będące młodymi naukowcami po powrocie ze staży zagranicznych bądź nie będących już młodymi naukowcami, ale prowadzących swoje badania od powrotu do Polski nie dłużej niż 5 lat. Do tych osób zostałyby rozesłane ankiety za pośrednictwem np. Prorektorów ds. Nauki Polskich Uczelni Wyższych.

Druga grupa obejmowałaby osoby będące młodymi naukowcami, obecnie prowadzącymi badania w ramach pracy doktorskiej lub stażu typu post-doc na Uczelniach zagranicznych. Dotarcie do tych osób może przebiegać na kilka sposobów, np. poprzez: 1) kontakt z koordynatorami konkursów kierowanych do polskich naukowców przebywających za granicą (np. Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Fundacji na rzecz Nauki Polskiej) z prośbą o przekazanie ankiet wnioskodawcom tych konkursów, 2) przez kontakt z Uczelniami zagranicznymi, współpracującymi z Polską w ramach Erasmus+, projektów badawczych Harmonia bądź konsorcjów w ramach projektów Horyzont 2020 etc., 3) przez sieć kontaktów polskich naukowców i publikację linku do ankiety w mediach społecznościowych.

Trzecia grupa zawierałaby osoby, które właśnie zostały przyjęte na dłuższe staże zagraniczne (co najmniej 12 miesięcy) lub studia doktoranckie poza Polską. Będzie to jedyna grupa badanych, która będzie mogła przedstawić swoje stanowisko zarówno przed wyjazdem jaki i w jego trakcie (lub po jeśli będzie to wyjazd maksymalnie 12-miesięczny). Do tych osób zostałyby rozesłane ankiety za pośrednictwem np. Prorektorów ds. Nauki Polskich Uczelni Wyższych.

Co ważne, jako młodych naukowców będziemy również rozumieli studentów studiów magisterskich, jako że w wielu krajach studia te są traktowane na równi z doktoratem jako edukacja post-graduate.

Wśród wszystkich tych grup jednym z najważniejszych pytań będzie wskazanie czy staż zagraniczny bądź powrót do Polski młodych naukowców były finansowane przez polskie instytucje (FNP, NAWA, NCN, MNiSW), bądź też przez zagraniczne źródła typowe dla kraju wyjazdu. Oczywiście ważnym elementem będzie uzyskanie informacji dlaczego takie a nie inne źródła finansowania były wybierane.

IV. Metodyka badań

Na problem badawczy przyjęty w planowanym projekcie składają się cztery poniższe pytania:

1. Dlaczego polscy młodzi naukowcy decydują się na rozwój kariery naukowej poza Polską?
2. Jakie trudności napotykają polscy młodzi naukowcy chcący wrócić do Polski?
3. Dlaczego młodzi uczeni realizujący się naukowo poza granicami Polski nie decydują się na skorzystanie z programów grantowych dedykowanych im w celu uproszczenia ich powrotu do ojczyzny?
4. Dlaczego młodzi polscy naukowcy całkowicie rezygnują z powrotu do Polski?

Chcąc jak najdokładniej i najbardziej wszechstronnie zbadać przyjęty w projekcie problem badawczy, planuje się przeprowadzenie badań opartych na analizie ilościowo-jakościowej. Wykorzystane w tym celu zostaną takie metody jak metoda statystyczna oraz metoda sondażu.

Zastosowanie metody statystycznej polegać będzie na analizie danych liczbowych uzyskanych z wyżej nadmienionych już instytucji, do których 10 lat temu z prośbą o materiał statystyczny zwrócono się na potrzeby badań realizowanych na zlecenie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Posiłkowanie się danymi z tych samych źródeł co FNP, pozwoli zobrazować zmiany jakie w obszarze przedmiotowego problemu dokonały się na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat w sposób porównawczy z wnioskami wyprowadzonymi w roku 2008 przez Fundację. Dlatego w analizie danych statystycznych wykorzystane zostaną materiały pozyskane ze źródeł ogólnodostępnych takich jak Europejski Urząd Statystyczny oraz Główny Urząd Statystyczny, a także materiały zamawiane z:

1. Higher Education Statistics Agency (Wielka Brytania)
2. Statistisches Bundesamt (Niemcy),
3. National Science Foundation (Stany Zjednoczone),
4. Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
5. Ośrodka Przetwarzania Informacji (OPI),
6. Krajowego Punktu Kontaktowego Programów Badawczych UE.

Wykorzystane zostaną również wyniki badania Careers of Doctorate Holders, w którym analizowano rozwój karier osób ze stopniem naukowym doktora (realizowane przez OECD,

EUROSTAT-u i Instytutu Statystyki UNESCO). Analiza danych pozyskanych z powyższych źródeł pozwoli określić fenomen przedmiotowego zjawiska – przede wszystkim w postaci jego rozmiarów i dynamiki.

Odnosząc się do drugiej z wybranych metod, należy wskazać, iż metoda sondażu służy przede wszystkim do zbierania informacji o tym jak zmieniają się zjawiska społeczne oraz jak kształtują się opinie danych zbiorowości na określone tematy. Sondaż umożliwi badaczowi ustalenie bieżącego kształtu danego zjawiska społecznego, jak również zdiagnozowanie jego przyczyn. Dlatego też uzasadnionym jest wykorzystanie tej metody w planowanych badaniach. Badania przeprowadzone metodą sondażu zostaną zrealizowane w sposób wielotorowy – wykorzystane zostaną bowiem techniki ankiety, wywiadu (czego konsekwencją będzie zastosowanie narzędzi badawczych w postaci kwestionariusza ankiety a także kwestionariusza wywiadu) oraz dyskusji panelowej on-line.

Sondaż zrealizowany za pomocą ankiet umożliwi przede wszystkim zebranie danych ilościowych dotyczących młodych uczonych rozwijających się naukowo za granicą. Planuje się tu wykorzystać technikę zbierania informacji CAWI (ang. Computer Assisted Web Interview), w której respondenci uczestniczący w badaniu zostaną poproszeni o wypełnienie udostępnionego im przez Internet kwestionariusza ankiety. Technika ta umożliwi zebranie danych do badań w stosunkowo szybki i nieuciążliwy dla respondenta sposób. Kwestionariusz ankiety składać się będzie głównie z pytań zamkniętych. W kwestiach uznawanych za szczególnie istotne pojawią się również pytania otwarte umożliwiające osobom badanym szerszą wypowiedź. Główne kwestie poruszane w kwestionariuszu skupiać się będą na dotychczasowych osobistych doświadczeniach respondentów z mobilnością zagraniczną oraz ich ocenie tego zjawiska. Ankiety będą rozsyłane do potencjalnych respondentów drogą elektroniczną, przy użyciu mediów społecznościowych i efektu „kuli śnieżnej”, kiedy to sami badani przesyłają informację o ankiecie kolejnym osobom.

Dobór próby do badań ankietowych zostanie przeprowadzony na drodze próby warstwowej, gdzie z puli czterech wyróżnionych grup młodych naukowców będą losowani respondenci, tak aby zdobyć porównywalną ilość ankiet w każdej z grup np. po 50.

Materiał pozyskany z ankiet uzupełniony zostanie wywiadami z młodymi naukowcami, którzy pracują w zagranicznych jednostkach naukowych a także z takimi, którym udało się powrócić do Polski i tu rozwijać swoją naukową karierę. Dzięki wywiadam możliwe będzie

uszczerłowanie i niejako dopełnienie wiadomości pozyskanych z badań ankietowych. Planuje się przeprowadzenie wywiadów jawnych, czyli takich, w których uczestnicy badania zostaną poinformowani o samym fakcie prowadzenia wywiadu, a także o roli prowadzącego wywiad oraz o celu badań. Osoby, które wezmą udział w wywiadach będą wybierane na podstawie udzielonej w ankiecie gotowości do kontynuacji udziału w badaniu

Zazwyczaj wywiad przeprowadza się na jeden z poniższych sposobów:

1. określone w kwestionariuszu wywiadu pytania kieruje się do respondenta, a jego odpowiedzi rejestruje się np. przy pomocy dyktafonu bądź
2. kwestionariusz wywiadu udostępnia się wybranej osobie (np. poprzez internet) z prośbą o uzupełnienie i zwrot.

Zdania co do tego, który ze sposobów jest lepszym są podzielone – w literaturze dotyczącej metodologicznych aspektów badań społecznych podnosi się, iż pierwsza forma jest trudniejsza do późniejszego opracowania, jednak efektywniejsza. Decyzja w przedmiocie wyboru sposobu przeprowadzania wywiadu podjęta zostanie na dalszych etapach przygotowania do realizacji projektu – kiedy ustalona zostanie dostępność respondentów, którzy udzielili zgody na dalszy udział w badaniu w trakcie wypełniania ankiety. Tu znów należy wykorzystać próbę warstwową, aby uzyskać porównywalną liczbę wywiadów z trzech wyróżnionych grup młodych naukowców np. po 5.

Planuje się stworzenia możliwości dyskusji panelowej prowadzonej on-line, w ramach której, specjaliści i przedstawiciele grup interesów przedstawiają swoje stanowiska, wymieniają doświadczenia i wiedzę w celu stworzenia możliwie pełnego obrazu badanego zjawiska i wypracowania rozwiązań zidentyfikowanych problemów. Badania prowadzone z wykorzystaniem tej metody mają imitować przebieg spontanicznej dyskusji ludzi, jednak ukierunkowane są przez moderatora, który dąży do poruszania wszystkich interesujących wątków, jednocześnie starając się jak najmniej ingerować w naturalny przebieg dyskusji. Dyskusja prowadzona jest według opracowanego wcześniej scenariusza, opisującego cele każdego etapu badania – na przykład określenie problemu, wyszukanie możliwych rozwiązań, potencjalnych ograniczeń i zagrożeń, przewidywanie efektów wybranych rozwiązań. Nadrzędnym celem dyskusji jest zrozumienie zjawiska poprzez poznanie subiektywnej perspektywy osób w niej uczestniczących.

W odróżnieniu od ilościowych badań ankietowych bądź wywiadu, dyskusja panelowa nie jest ograniczana pytaniami ani rozmiarami arkusza odpowiedzi, dlatego jej uczestnicy mają możliwość poruszenia tematów, których twórca ankiety nie uwzględnił przy jej konstrukcji. Respondent nie jest również ograniczany zamkniętym formatem odpowiedzi (na przykład Tak lub Nie). Może udzielić swobodnej i rozbudowanej odpowiedzi na pytanie, jak również odnieść się do samej jego zasadności i formy. W przeciwieństwie do ankiety możliwa jest również bezpośrednia konfrontacja poglądów i rozwiązań.

W celu dotarcia do jak najszerszego grona respondentów przeprowadzone zostaną konsultacje z pracownikami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, pracownikami Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej oraz pracownikami Narodowego Centrum Nauki, którzy z uwagi na prace przy programach grantowych adresowanych do polskich uczonych pracujących w zagranicznych jednostkach naukowych, wskażą listę tych jednostek. Następnie skierowane zostaną prośby do zagranicznych jednostek naukowych o rozesłanie kwestionariuszy ankiety do swoich młodych pracowników naukowych będących Polakami.

Tak przygotowane i opracowane badania zostaną wydane w formie monografii naukowej, jako obszerne i wielowątkowe badania mobilności powrotowej polskich młodych naukowców i poradnik dla instytucji finansujących staże zagraniczne i powroty oraz uczelni, jak trafić z ofertą do jak największej liczby naukowców pracujących zagranicą.